

ОЦИФРОВАНІ ПЕРІОДИЧНІ ВИДАННЯ ЗУНР ЯК ІСТОРИЧНЕ ДЖЕРЕЛО

Н. С. Вовк

Інститут гуманітарних і соціальних наук
Національний університет “Львівська політехніка”

© Вовк Н. С., 2016

Розкрито значення оцифрування архівних документів для сучасного українського суспільства. Звернено увагу на оцифровані періодичні видання Української галицької армії як джерелу інформації про встановлення єдиної соборної держави. Проаналізовано сучасні електронні архіви та часописи 1918–1919 років.

Ключові слова: ЗУНР, УГА, періодична преса, оцифрування, електронні архіви.

The urgent question for today is digitizing of documents for the period of Ukrainian national revolution of 1917–1921. The restored freedom of the press and the need of society to be informed properly led to the appearing of national information space aimed at the full realization of the idea of Ukrainian statehood. Particular note should be done on digitization and open access to media of the West Ukrainian People's Republic (ZUNR).

“Publications of the State Secretariat of Military Affairs (Ministry of Military Control) – “Bulletin DSVS” – was an important step in providing troops with information, regulatory and legislative material. In 2015, electronic archive of the liberation movement avr.org.ua published scanned copies of 16 issues of the official “Bulletin” of military ministry of Western People's Republic for the period 01.12.1918–10.10.1919 years (3 issues for 1918 and 13 issues for 1919). Electronic version of “Bulletin DSVS” is placed on the web site in the section “Ukrainian statehood of 1917–1921”, which consist of more than 400 digitized documents. The first editions of the magazine are the most popular among the visitors. In particular, “Bulletin DSVS” from December 1, 1918, has been downloaded 189 times and viewed 264 times.

Today, Archive of old newspapers is working with digitization of another magazine “Sagittarius” – a web site is dedicated to old newspapers, which have ever been published in Ukraine or were related to it. Web site has digitized seven different periodicals of different years.

In centralized storage for media files that are provided as free licenses – Wikimedia in section “Ukrainian Galician Army” (“Ukrainian Galician Army”) is located more than 100 photos which mostly are digitized (scanned or photographed) photographs of the periodical press of that time. Such personalized approach to digitizing information makes it possible not only to identify the members of the Ukrainian Galician Army, but also to make a comparative analysis of contemporary photographic troops and forces CAA.

In some collections of electronic exhibitions of Central Historical Archives of higher authorities and management of Kyiv (Ukraine TSDAVO) are placed periodical issues, which have been published in the Western Ukrainian People's Republic. In particular, on the exhibition “On the Day of Ukraine” user has possibility to read some of periodical issues, such as “Ukraine”, “Republic” and “Bulletin of state laws and regulations of the western regions of the Ukrainian People's Republic”.

In the State Archives of Lviv Region (DALO) partial publication of ZUNR's periodicals are partially available on two exhibitions, which provide information about contemporary independence and unity of Ukrainian state: “To the 98 anniversary of the Unification Act republic Ukrainian People and the West Ukrainian Republic” and “The November rank. By the 98 anniversary of Western Ukrainian People's Republic”.

Digitization of archival documents not only opens archival records for the modern Ukrainian society, but also lead to realizing the meaning of the struggle for independence of the state. Periodical press of Western Ukrainian People's Republic was full of articles about fighting of Ukrainian Galician Army for independence and unity of the state. Analysis of the open information of the electronic archive make us to not only believe in victory, but also give us more power and confidence in the unity of the Ukrainian people. So to digitize the archival information additional funding should be used and develop new methods and programs for the conservation of archival documents electronically. Therefore, to digitize the archival information additional funding should be used, new methods and programs have to be developed for the conservation of archival documents electronically.

Key words: Western Ukrainian People's Republic, Ukrainian Galician Army, periodicals, digitization, electronic archives.

Постановка проблеми. Питання оцифрування історичних документів та створення медіархівів у сучасному інформатизованому суспільстві надзви-

чайно важливе. У результаті такої діяльності для широкого загалу стають доступними не лише вторинний аналіз документів сучасними дослідниками, а

й первинні документи: фотографії, особисті та офіційні документи, преса тощо. Оцифрований історичний документ стає інструментом впливу на громадськість шляхом вільного доступу до першоджерел виникнення української державності.

Результати дослідження. Дослідженням оцифрування документів, зокрема архівних, досліджували О. Гаранін [7], І. Лобузін [12], І. Косяк [10] та інші. У сучасних дослідженнях розглядають особливості формування нових форм джерел в умовах впровадження інформаційних технологій, визначають основні технологічні етапи оцифрування архівних документів тощо.

Сьогодні оцифровані архівні джерела набули надзвичайного розповсюдження. Низка міжнародних програм (“Пам’ять Світу” – “Memory of the World”, 1992; “Хартія про збереження цифрової спадщини” – “Charter on the Preservation of Digital Heritage”, 2003; “Маніфест для цифрових бібліотек” – “Manifesto for Digital Libraries”, 2010) викликали створення величезної кількості цифрових ресурсів освітнього, наукового та історико-культурного змісту [12].

Актуальним сьогодні є питання оцифрування документів періоду Української національної революції 1917–1921 рр. Попри її поразку, в цю добу закладено незворотні державницькі прагнення та величезний досвід здобутків та прорахунків державного будівництва. Кардинальні революційні перетворення цієї революційної доби сприяли пробудженню національної свідомості серед найширших верств українського громадянства. Це також спричинило демократичний поступ у всіх сферах суспільного життя. Відновлена ж свобода друку і потреба суспільства в належному інформуванні заклали передумови формування національного інформаційного простору, спрямованого на всебічну реалізацію ідеї української державності [6].

Особливої уваги заслуговує оцифрування та відкритий доступ до преси Західно-Української Народної республіки (ЗУНР), яка своєю незалежністю виборювала як дипломатичними діями, так і зусиллями Української галицької армії (далі – УГА), яка формувалася як регулярна збройна сила у вкрай несприятливих військово-політичних умовах та під час бойових дій листопада 1918 – липня 1919 рр.

Інформаційно-пресове поле ЗУНР, здебільшого, заповняли організації громадянського та загальнонаціонального характеру або урядові установи. Здебільшого преса ЗУНР була безпартійною та відстоювала шлях української державності [6].

Серед загалу часописів, які виходили на західноукраїнських теренах виділяється військова преса УГА. Військові періодичні видання УГА поділялися на три групи: центральні органи (ДСВС, НКГА) – “Вістник Державного Секретаріату Війсь-

кових Справ”, “Стрілець”, “Вістка”; корпусні газети – “Козацький голос” (1-й корпус), “Полева газета” (2-й корпус), “Стрілецький шлях” (3-й корпус); часописи бригад і бойових груп – “УСС” (1-а бригада УСС), “Схід” (бойова група “Схід”) та інші [6].

Важливим етапом забезпечення війська інформаційним, нормативно-законодавчим матеріалом стало видання власного друкованого органу Державного секретаріату військових справ – “Вістника ДСВС”. Перший випуск “Вістника” опубліковано 1 грудня 1918 р.

За півроку видання у “Вістнику” опубліковано шість десятків нормативно-правових актів (розпорядків). Більшість із них підписували Голови уряду К. Левицький і В. Голубович, Державні Секретарі Військових Справ. Деякі розпорядки підписував військовий міністр і міністри інших зацікавлених відомств. Загалом опубліковані у “Вістнику” документи стосувалися військово-територіального адміністрування, мобілізаційних заходів (демобілізації, мобілізації, призову до війська і звільнення), військових кадрів, структурної реорганізації військ, матеріального забезпечення та соціального захисту особового складу, апарату військового управління, військового судівництва, жандармерії, озброєння і військової амуніції, підвищення військових знань, організації капеланської служби, інтендантської та медико-санітарної служби, кінного господарства і ветеринарної служби, охорони, вишколу та виховання [14].

“Вістник” був розрахований, насамперед, на старшинський склад армії, публікував накази і вказівки про порядок проходження служби, присвоєння звань, дисциплінарну практику командирів. Тільки в одному з його чисел були надруковані списки іменувань (про присвоєння вищих звань) близько 1 100 старшин піхоти, артилерії, кінноти, летунства й інших родів військ [4]. Безперечно, це видання було важливим не лише інформативним джерелом, а насамперед носієм офіційної документальної інформації вищого військового органу УГА.

У 2015 році Електронний архів визвольного руху avr.org.ua опублікував відскановані копії 16 випусків офіційного “Вістника” військового міністерства Західноукраїнської народної республіки за період 01.12.1918-10.10.1919 рр. (за 1918 рік – 3 номери, за 1919 рік – 13 номерів).

Електронний архів українського визвольного руху – яскравий приклад налагодженої програми інформатизації архівних фондів україніки. Avr.org.ua – спільний проект Центру досліджень визвольного руху, Львівського національного університету ім. І. Франка та Національного музею-меморіалу жертв окупаційних режимів “Тюрма на Лонцького” [15].

Електронні версії “Вістника ДСВС” на сайті розміщено у розділі “Українська державність 1917–1921 рр.”, де всього налічується понад 400 оцифрованих документів.

На основі аналізу інформації про перегляд “Вістника ДСВС” на рисунку подано кількісні характеристики зацікавленості вказаними електронними документами суспільством.

Рис. 1. Кількісні дані завантажень та переглядів “Вістника Державного секретаріату Військових справ” (станом на січень 2017 року)”

З діаграми помітно, що найбільшою популярністю серед відвідувачів сайту користуються перші випуски часопису. Зокрема “Вістник ДСВС” від 1 грудня 1918 року завантажено 189 разів і переглянуто 264 рази. Факт такої популярності саме першого номера цього періодичного видання можна пояснити двома способами:

– перший номер часопису актуальний, у зв’язку з розміщенням у ньому присяги українських військ ЗУНР, розпорядження про демобілізацію військ на території ЗУНР та іншої інформації власне про створення УГА;

– висока кількість переглядів і завантажень спричинена простою зацікавленістю у користувачів сайту.

Інші номери друкованого органу ДСВС завантажені в середньому до 100 разів і переглянуті – до 50 разів.

До першої підгрупи періодичних видань УГА (центральні органи) віднесено і періодичне видання Начальної Команди УГА “Стрілець” [3], в якому публікувалися звіти Національної Ради, статті про висвітлення бойового шляху війська, публікації на історичну тематику та висвітлення культурного життя в Галичині. Часопис належав до найпопулярніших серед військовиків, який виходив під редакцією відомого поета і драматурга Василя Пачовського. Газета виходила щодня з січня 1919 р. величезним накладом – 16 тис. примірників у Тернополі, Станіславові, Стрию, Борщові, а з 15 червня 1919 р. у Кам’янці-Подільському як “Український стрілець” (редактор – Г. Микитей). Припинила існування 16 листопада 1919 р. [6] Перше число

часопису “Стрілець” побачило світ 1 січня 1919 р. у Тернополі [2]. У тижневику як урядовому часописі подавали звіти зі засідань Національної Ради, статті на поточні теми, а також новини з фронту.

Оцифруванням цього часопису займається Архів старих газет – сайт, присвячений старим газетам, які коли-небудь виходили в Україні або мають до неї відношення [1]. Сайт оцифрував сім періодичних видань різних років: “Вісті ВУЦВК”, “Хлібороб”, “Стрілець”, “Діло”, “Шлях до волі”, “Правда” та “Київський телеграф”.

Всього на Сайті Архіву старих газет подано 21 номер часопису “Стрілець” за 1919 рік:

- за квітень – 3 номери;
- за травень – 2 номери;
- за червень – 1 номер;
- за липень – 7 номерів;
- за серпень – 3 номери;
- за жовтень – 5 номерів.

Оцифрований останній номер “Стрільця” (9 жовтня 1919 р.) передусе перенесенню Начальної Команди УГА до Балти, де замість “Стрільця” почав виходити інший часопис “Пролом” [6].

На відміну від електронного варіанта “Вістника Державного Секретаріату Військових Справ”, який є лише відсканованим, часопис “Стрілець” представлений в іншому вигляді: користувач має змогу із запропонованого меню (складається із номерів сторінок часопису), обрати необхідний розділ та статтю. Такий варіант оцифрування старої періодичної преси значно полегшує роботу із самим документом та дає змогу зберегти цілісність архівних джерел.

На загальному централізованому сховищі для медіафайлів, які надаються на умовах вільних ліцензій, – Вікісховищі у розділі “Ukrainian Galician Army” (“Українська галицька армія”) розміщено понад 100 фотографій у таких категоріях:

- Colonels of Ukrainian Galician Army (Полковники Української галицької армії) – 3 фотографії;
- Petro Franko (Петро Франко) – 2 фотографії;
- Generals of Ukrainian Galician Army (Генерали Української Галицької Армії) – 2 фотографії;
- Kurmanovych Viktor (Курманович Віктор) – 5 фотографій;
- Military rank insignia of Ukrainian Army (UGA 1919) (Символіка військових звань Української Армії (УГА, 1919 р.)) – 15 фотографій;
- Oleksander Hrekov (Олександр Греков) – 4 фотографії;
- Mykhailo Omelianovych-Pavlenko (Михайло Омелянович-Павленко) – 4 фотографії (зокрема депеш польською мовою);
- Sich Riflemen (Січові Стрільці) з підкатегоріями:

- Yevhen Konovalets (Євген Коновалець) – 21 фотографія;
- Andriy Melnyk (Андрій Мельник) – 5 фотографій;
- Teodor Rozhankovskyi (Теодор Рожанківський) – 3 фотографії;
- Vilna Ukraina (Вільна Україна) – 3 фотографії;
 - Myron Tarnavsky (Мирон Тарнавський) – 2 фотографії;
 - Ukrainian Sich Riflemen (Українські Січові стрільці) – 17 фотографій [16].

Більшість фотографій, розміщених у Вікісховищі, є оцифрованими (відсканованими, сфотографованими) світлинами з періодичної преси того часу.

Такий персоналізований підхід до оцифрування інформації дає змогу не лише ідентифікувати членів Української галицької армії, а й здійснити фотографічний порівняльний аналіз сучасного війська та збройних сил УГА.

Центральний історичний архів вищих органів влади та управління у м. Києві (ЦДАВО України) зберігає документальні свідчення діяльності всіх владних структур, що функціонували на теренах України протягом ХХ ст. [13]. В окремих колекціях електронних виставок розміщено періодичні видання, видані на території Західно-Української Народної Республіки. Зокрема, у виставці “До дня соборності України” користувач має змогу ознайомитися з окремими номерами таких періодичних видань, як “Україна”, “Республіка” та “Вістник державних законів та розпорядків Західної Области Української Народної Республіки” [8]. У представлених статтях вказаних часописів висвітлено важливі події, які ознаменували Соборність нашої держави. Зокрема, у “Вістнику державних законів та розпорядків Західної Области Української Народної Республіки” розміщено Ухвалу Української Національної Ради про Злуку ЗУНР та УНР. В представленій Ухвалі вказані важливі для сучасної України слова: “...проголошує торжественно зєдинене Західно-Української Народної Республіки в одну, одноцілну, суверенну Народну Республіку” [5].

В електронному варіанті часопису “Республіка”, представленого на сайті ЦДАВО України [11], до уваги читача представлена інформація про українсько-польські переговори про перемир’я та іншу інформацію про війну за визволення України.

У Державному архіві Львівської області (ДАЛО) налічується 2 542 337 одиниця зберігання, об’єднана у 5139 фондах, 67958 книг і брошур ХІХ ст. – 1997 р. Бібліотека зберігає цінні стародруки, історичну, архівознавчу, краєзнавчу, науково-довідкову літературу. Розділ Виставки представлений 76 електронними виставками, присвяченими як видатним політичним та громадським діячам України, так і визначним подіям встановлення української

державності. В таких електронних виставках користувачу доступні електронні версії окремих документів та фотографії, які ілюструють конкретні події. В окремих виставках розміщено електронні версії часописів України періоду визвольних змагань, довоєнного та міжвоєнного періодів [15].

Серед зазначених виставок користувачу доступні дві виставки з частковими публікаціями періодичних видань ЗУНР, які подають інформацію про тогочасне здобуття незалежності і соборності української державною:

- виставка “До 98 річниці Акту злуки Української Народної республіки і Західно-Української республіки” представлена 39 документами та світлинами, що характеризують цю подію. Серед них такі часописи: “Голос Калуша” від 11 січня 1919 р. (опубліковано статті “Історична подія”, “Український парламент”); “Дрогобицький листок” (розміщені “Резолюції з ІІІ зїзду від поручників сіл і міст Дрогобича з 29. грудня 1918 р.”; Відозва “Жовніри!” від 7 січня 1919 р.); “Вістник державних законів та розпорядків Західної Области Української Народної Республіки” (розміщено акт Злуки) [9];

- виставка “Листопадовий чин. До 98-ї річниці утворення Західно-Української Народної республіки” містить 22 різноманітних документи. Серед них читаємо про “Тимчасовий основний закон про державну самостійність українських земель бввшої австро-угорської Монархії”, опублікований у часописі “Станіславівський Голос” від 19 листопада 1918 р., “Переняте влади на Галицькій Україні в руки Укр. Національної Ради”, поміщена в часописі “Станіславівський Голос” від 19 листопада 1918 р. та статтю “Будова власної Держави!”, поміщена в часописі “Україна” від 19 листопада 1918 р. [11].

Висновки. Отже, оцифрування архівних документів не лише відкриє архівні фонди для сучасного українського суспільства, а й змусить усвідомити значення боротьби за незалежність держави. Періодична преса Західно-Української народної республіки була переповнена статтями про військові дії Української галицької армії за незалежність і соборність держави. Аналіз відкритої електронної архівної інформації змусить не лише повірити у перемогу, а й надасть додаткової сили та впевненості у єднанні українського народу. Тому для оцифрування архівної інформації доцільно залучити як додаткові фінансування, так і розробити новітні методики та програми збереження архівних документів в електронному вигляді.

1. *Архів старих газет [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oldnewspapers.com.ua>.*
 2. *Бачинський В. Преса ЗУНР 1918–19 / В. Бачинський // Над Сяном: матеріали до історії Української Галицької Армії. – Вінніпег. – 1978. Том 5. – С. 126–141.*
 3. *Битися чи*

миритися // Стрілець. – 1919. – Ч. 12. – С. 3. 4. Від редакції // Вісник Державного Секретаріату Військових Справ. – 1919. – Ч. 8. – С. 9. 5. Вістник державних законів та розпорядків Західної Области Української Народної Республіки. – 1919. – Вип. 1. – С. 1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tsdavo.gov.ua/image/62944957.jpeg>. 6. Вовк Н. Інформаційне забезпечення Української Галицької армії (листопад 1918 – липень 1919 рр.) / дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Н. Вовк. – Тернопіль, 2015. – 215 с. 7. Гаранін О. Вплив інформаційних технологій на утворення нових форм архівних джерел / О. Гаранін // Архіви України. – 2013. – № 6. – С. 86–94. 8. До дня Соборності України // ЦДАВО України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tsdavo.gov.ua/4/webpages/62930749.html>. 9. До 98 річниці Акту злуки Української Народної республіки і Західно-Української республіки // ДАЛЮ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.archivelviv.gov.ua/materials/exhibitions/listopadovii-chin-do-98-ji-richnici-utvorennja-zakhidno-ukrajinskoji-narodnoji-respubliki/4222/#gallery>. 10. Косяк І. Система цифрового неруйнівного відтворення інформації з раритетних носіїв / І. Косяк // Реєстрація, зберігання і обробка даних. – 2007. – № 3. – Т. 9. – С. 43–60. 11. Листопадовий чин. До 98-ї річниці утворення Західно-Української Народної республіки // ДАЛЮ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.archivelviv.gov.ua/materials/exhibitions/listopadovii-chin-do-98-ji-richnici-utvorennja-zakhidno-ukrajinskoji-narodnoji-respubliki/4042/#gallery>. 12. Лобузін І. Оцифрування історико-культурної спадщини: технологія та управління / І. Лобузін // Реєстрація, зберігання і обробка даних. – 2012. – Т. 14, № 3. – С. 104–114. 13. Републіка. – 1919. – Вип. 1. – С. 1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tsdavo.gov.ua/image/62945140.jpeg>. 14. Ткачук П. Сухопутні війська України доби революції 1917–1921 рр. / П. П. Ткачук. – Львів : ЛІСВ. – 2009. – 311 с. 15. Vovk N. Archival Resources of Ukraine and Poland in the Global Information Network // Public Policy and Economic Development: Scientific and Practical Journal. – Poznan–Mykolayiv: Adam Mickiewicz University, Petro Mohyla Black Sea National University. – 2016. Issue 7 (11). 16. Ukrainian Galician Army // Wikimedia Commons [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Ukrainian_Galician_Arm?uselang=uk.

References

1. Archive of old newspapers, available at: <http://www.oldnewspapers.com.ua>. 2. Bachyns'kyi V. (1978), Press the Western Ukrainian People's Republic in 1918–19, Over Sian: materials in the history of Ukrainian Galician Army, Winnipeg, 5, pp. 126–141. 3. Strilets' (1919), 12, p. 3. 4. Visnyk Derzhavnoho Sekretariatu Viys'kovykh Sprav (1919), 8, pp. 9. 5. Vistnyk derzhavnykh zakoniv ta rozporjadkiv Zakhidnoyi Oblasty Ukrayins'koyi Narodnoyi Republyky (1919), 1, p.1, available at: <http://tsdavo.gov.ua/image/62944957.jpeg>. 6. Vovk N. (2015), Information support of Ukrainian Galician Army (November 1918 – July 1919), Thesis for the degree of doctor of Philosophy after specialty 07.00.01 “History of Ukraine”, Ternopil, 215 p. 7. Haranin O. (2013), The impact of information technologies on the creation of new forms of archival sources, Archives of Ukraine, 6, pp. 86–94. 8. Central Historical Archives of higher authorities and government in Kiev, available at: <http://tsdavo.gov.ua/4/webpages/62930749.html>. 9. To the 98 anniversary of the Act of Unification of the Ukrainian People Republic and the West Ukrainian Republic, State Archive of Lviv region, available at: <http://www.archivelviv.gov.ua/materials/exhibitions/listopadovii-chin-do-98-ji-richnici-utvorennja-zakhidno-ukrajinskoji-narodnoji-respubliki/4222/#gallery>. 10. Kosyak I. (2007), The system of digital non-destructive reproduction of the information of rare carriers, Registration, storage and processing of data, 3, pp. 43–60. 11. The November chyn. By the 98 th anniversary of Western Ukrainian People's Republic, State Archive of Lviv region, available at: <http://www.archivelviv.gov.ua/materials/exhibitions/listopadovii-chin-do-98-ji-richnici-utvorennja-zakhidno-ukrajinskoji-narodnoji-respubliki/4042/#gallery>. 12. Lobuzin I. (2012), The digitization of historical and cultural heritage: Technology and Management, Registration, storage and processing of data, 3, pp. 104–114. 13. Republyka (1919), 1, p. 1, available at: <http://tsdavo.gov.ua/image/62945140.jpeg>. 14. Tkachuk P. (2009), Land Forces Ukraine time of the Revolution of 1917–1921, Lviv Institute of Land Forces. Lviv, 311 p. 15. Vovk N. (2016), Archival Resources of Ukraine and Poland in the Global Information Network, Public Policy and Economic Development: Scientific and Practical Journal, Adam Mickiewicz University, Petro Mohyla Black Sea National University, Poznan–Mykolayiv, 7 (11). 16. Wikimedia Commons, available at: https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Ukrainian_Galician_Arm?uselang=uk.

